

DỰA VÀO DÂN - BÀI HỌC QUÝ GIÁ QUA 70 NĂM XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN NGUỒN LỰC TÀI CHÍNH QUẢNG BÌNH

LÊ THỊ TUYẾN

Phó Giám đốc Sở Tài chính tỉnh Quảng Bình

Cuối tháng Tám năm 1945, cuộc tổng khởi nghĩa giành chính quyền đã giành được những thắng lợi quyết định. Để chuẩn bị ra mắt quốc dân, đồng bào, ngày 28/8/1945, Chính phủ lâm thời ra tuyên cáo nêu rõ nhiệm vụ của chính quyền mới. Nhiều bộ, ngành được thành lập, đồng chí Phạm Văn Đồng được Chính phủ giao đảm trách chức vụ Bộ trưởng của hai bộ quan trọng là Bộ Ngoại giao và Bộ Tài chính. Như vậy, ngày 28/8/1945, ngành Tài chính Việt Nam chính thức ra đời và đã lấy ngày 28/8/1945 làm ngày truyền thống của Ngành.

Tại Quảng Bình, sau khi giành được chính quyền, Ủy ban nhân dân (UBND) Cách mạng lâm thời đã bắt tay ngay vào việc xây dựng nền tài chính địa phương. Sau khi tiếp quản chính quyền, tài chính của chế độ cũ để lại hầu như không có gì. Nhiệm vụ thu, chi ngân sách những ngày tháng đầu của chính quyền cách mạng hết sức khó khăn, lúng túng. Công tác tài chính, hoạt động tài chính của tỉnh đã được Tỉnh ủy, UBND Cách mạng lâm thời rồi Ủy ban Hành chính (UBHC) tỉnh coi trọng, quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo cả về tổ chức và hoạt động cụ thể. Chính sự lãnh đạo, chỉ đạo, kịp thời sáng tạo đã có được những nguồn thu, vận

động, động viên nhân dân đóng góp, có được nguồn ngân sách quý giá phục vụ kịp thời cho bộ máy chính quyền hoạt động.

Ủy ban nhân dân Cách mạng lâm thời tỉnh ra mắt ngày 23/8/1945, người trực tiếp lãnh đạo, chỉ đạo công việc tài chính là đồng chí Nguyễn Đồng¹ - Chủ nhiệm “Việt Minh Cô Tám”. Đồng chí Nguyễn Thân - một cán bộ cựu trào trong buổi đầu mới thành lập ngành Tài chính Quảng Bình kể lại: “Ngay sau ngày khởi nghĩa cướp chính quyền ở địa phương (23/8/1945) tôi được phân công làm việc ở bộ phận tài chính của UBND Cách mạng lâm thời tỉnh Quảng Bình. Lúc đó anh Nguyễn Đồng - tức là đồng chí Đồng Sỹ Nguyên - Chủ nhiệm “Việt Minh Cô Tám” làm ủy viên tài chính của Tỉnh Đảng bộ lâm thời, công việc cụ thể là giúp một cán bộ của Tỉnh bộ Việt Minh được giao nhiệm vụ tiếp quản Ty Thương chánh - sau này đổi thành Ty Thuế quan - của chính quyền bù nhìn Trần Trọng Kim. Hàng ngày, chúng tôi nghe viên Trưởng ty báo cáo tình hình trước khởi nghĩa, kiểm tra sổ sách, kiểm tra kho quỹ, hàng hóa, tài sản và tiến hành bàn giao, mở sổ sách mới bắt đầu từ ngày 2/9/1945. Ngày chính thể mới ra đời”².

Ngày 19/12/1946, cuộc kháng chiến toàn

¹Sau này khi tham gia quân đội, đồng chí Nguyễn Đồng đổi tên là Đồng Sỹ Nguyên.

²Sở Tài chính - Vật giá tỉnh Quảng Bình (2000), *Tài chính Quảng Bình (8/1945 - 8/2000)*, tr.68.

quốc chống thực dân Pháp xâm lược bùng nổ. Ngày 27/3/1947, thực dân Pháp nổ súng tấn công trực diện vào Đồng Hới, nhân dân Quảng Bình chính thức bước vào cuộc kháng chiến, kiến quốc lâu dài và anh dũng chống thực dân Pháp xâm lược. Với khẩu hiệu “toàn dân kháng chiến kháng chiến trường kỳ”, “vừa kháng chiến vừa kiến quốc”, chính sách kinh tế lúc này là động viên nhân dân và dựa vào dân, đặc biệt là nông dân, thực hiện tự túc, tự cấp cho mọi hoạt động; dựa vào sức dân, động viên lòng yêu nước, căm thù giặc của nhân dân, các cấp bộ Đảng, chính quyền trong toàn tỉnh đã có nhiều cách làm hay, sáng tạo phù hợp trong công tác tài chính thời chiến như: xây dựng quỹ đảm phụ, hũ gạo nuôi quân, đón thương binh về làng... Đồng thời tích cực thực hiện các chủ trương, quyết định của Chính phủ như: xây dựng quỹ công lương và thuế điền thổ, mua công trái Quốc gia, huy động được nhiều nguồn lực cho cuộc kháng chiến gian khổ trường kỳ.

Chính sách kinh tế - tài chính trọng tâm của Chính phủ trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp là tập trung mọi nguồn lực hỗ trợ cao nhất cho sản xuất và cung ứng cho lực lượng kháng chiến. Để đảm bảo cung cấp cho nhu cầu kháng chiến, phát triển sản xuất, thống nhất và đơn giản hóa chế độ đảm phụ, thực hiện đóng góp công bằng cho dân. Đây chính là cơ sở quan trọng để chính quyền cách mạng xây dựng nền tài chính địa phương, góp phần phục vụ sự nghiệp kháng chiến, kiến quốc giành thắng lợi.

Nhiệm vụ thu, chi ngân sách những ngày tháng đầu của chính quyền cách mạng hết sức khó khăn, lúng túng. “Chính phủ quyết định bãi bỏ thuế thân, thuế chợ, thuế đò... còn lại các thứ thuế trực thu, gián thu thì số thu không

đáng kể vì kinh tế địa phương chưa phát triển”. Tài chính của chế độ cũ để lại hầu như không có gì. Tuy có các tổ chức như Ty Thuế quan (còn gọi là Ty Thương chánh), Ty Thuế trực thu, nhưng quỹ thực tế của ngân khố tỉnh không còn khoản tiền nào.

Trong khó khăn, thử thách to lớn của chính quyền cách mạng non trẻ, công tác tài chính, hoạt động ngân chính của tỉnh đã sớm được Tỉnh ủy, UBND Cách mạng lâm thời và tiếp đó UBHC tỉnh coi trọng, quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo cả về tổ chức và hoạt động cụ thể. Chính sự lãnh đạo, chỉ đạo kịp thời, sáng tạo nên đã có được những nguồn thu, vận động nhân dân đóng góp có được nguồn ngân sách quý giá phục vụ chi kịp thời cho bộ máy chính quyền hoạt động.

Hoạt động của tài chính lúc này được gắn chặt, kết hợp chặt chẽ cùng công tác thuế, đã tạo được những kết quả ban đầu về thu chi, có ý nghĩa vô cùng to lớn trong xây dựng củng cố chính quyền nhân dân ngày càng vững mạnh; đã biết dựa vào nhân dân mà làm tài chính theo chủ trương của Đảng, của Chính phủ; từ kinh nghiệm thực tế cuộc sống sinh động mà trưởng thành.

Hưởng ứng lời kêu gọi của Hồ Chủ tịch, UBND Cách mạng lâm thời tỉnh Quảng Bình đã thành lập Ủy ban cứu tế xã hội. Nhân dân trong tỉnh có nhiều sáng kiến trong việc tương trợ cứu đói. Tổ chức hũ gạo cứu đói, ngày đồng tâm nhịn ăn, thành lập các đoàn cứu đói đi lạc quyền giúp đỡ nhân dân và lực lượng vũ trang. Số gạo tiết kiệm được nhân dân Quảng Bình còn hỗ trợ cho đồng bào tỉnh Hà Tĩnh, các tỉnh đồng bằng Bắc Bộ.

Nhân dân Quảng Bình đã tích cực hưởng ứng xây dựng “Quỹ độc lập” theo Quốc lệnh số 4 ngày 4/9/1945 của Chính phủ. Cả tỉnh đã

dấy lên phong trào thi đua thực hiện “Tuần lễ vàng”, “Tuần lễ đồng”, đóng góp tiền, vàng, bạc, đồng... ủng hộ Chính phủ. Phong trào đã diễn ra rộng khắp, liên tục, sôi nổi và đã thu hút mọi tầng lớp nhân dân tham gia – với ý thức góp phần nuôi dưỡng lực lượng vũ trang, mua sắm vũ khí, gây Quỹ Độc lập, bằng nhiều hình thức tổ chức linh hoạt tổ chức quyên góp, diễn kịch, ca hát, lập bàn thờ, đấu giá chân dung Chủ tịch Hồ Chí Minh.... Phong trào thi đua ủng hộ Quỹ Độc lập, Quỹ Kháng chiến, phong trào “Mùa đông binh sĩ”, “Quỹ đảm phụ quốc phòng” được tổ chức rộng khắp trong toàn tỉnh.

Nhiệm vụ công tác tài chính nhằm khai thác các nhân tố tích cực để thúc đẩy sản xuất phát triển, cải thiện đời sống nhân dân, đồng thời để thỏa mãn nguồn chi ngày càng lớn trong công cuộc cải tạo xã hội chủ nghĩa và phát triển kinh tế, phát triển văn hóa. Trên cơ sở đẩy mạnh sản xuất để tăng thêm nguồn thu cho nhà nước.

Sau 3 năm thực hiện công cuộc cải tạo xã hội chủ nghĩa, đặc biệt năm 1960 công cuộc cải tạo xã hội chủ nghĩa của tỉnh đã hoàn thành, sự nghiệp phát triển kinh tế, phát triển văn hóa đã thu được thắng lợi to lớn, đời sống nhân dân được cải thiện thêm một bước. Công tác tài chính đã đóng góp một phần tích cực để phục vụ các nhiệm vụ chung.

Thắng lợi trên đã nói lên tinh thần yêu nước, yêu xã hội chủ nghĩa của nhân dân tỉnh Quảng Bình, đã đóng góp một phần thu nhập lao động của mình trong ngân sách của nhà nước để xây dựng sự nghiệp xã hội chủ nghĩa, xây dựng đời sống tương lai tốt đẹp³.

Nhiệm vụ, trách nhiệm tài chính tiền tệ trong thực hiện kế hoạch 5 năm lần thứ nhất đã được HĐND, UBHC tỉnh chỉ rõ: “Để đảm bảo công nghiệp hóa và cải thiện đời sống nhân dân, vấn đề tích lũy vốn, tiết kiệm vốn cho ngân hàng nhà nước và tăng tích lũy cho hợp tác xã là nhiệm vụ cực kỳ trọng yếu. Dựa trên nhiệm vụ phát triển sản xuất để tính số thu của ngân sách địa phương bình quân hàng năm tăng khoảng trên 6%. Phải ra sức tăng thu, tiết kiệm chi hơn nữa, bảo đảm tập trung đầy đủ và kịp thời các nguồn thu trong khu vực quốc doanh, hợp tác xã và cả triệt để chống thất thu. Mặt khác, phải phân phối sử dụng ngân sách một cách hợp lý (tiết kiệm với hiệu quả kinh tế cao). Tích cực đầu tư vốn vào phát triển kinh tế, chú trọng phục vụ tốt phát triển sản xuất nông nghiệp. Cần gắn liền tài chính với sản xuất và lưu thông hàng hóa, đi sâu vào hoạt động của xí nghiệp và các tổ chức kinh tế. Cần tăng cường lãnh đạo và quản lý tài chính, đưa công tác quản lý tài chính đi vào nề nếp, đúng chế độ, có kỷ luật chặt chẽ, đẩy mạnh tiết kiệm, chống lãng phí.

Tám năm chiến tranh phá hoại miền Bắc, đế quốc Mỹ đã gây ra hậu quả vô cùng nặng nề với tỉnh Quảng Bình. “Toàn bộ cơ sở vật chất, kinh tế kỹ thuật phục vụ sản xuất, đời sống đều bị đánh phá có tính hủy diệt. 16.391 người chết, 22.456 người bị thương, 6 vạn nhà ở, gần 800 kho tàng, 116 trường học, 43 cơ sở y tế, hàng nghìn ô tô, phà, tàu, thuyền và nhiều loại cơ sở vật chất khác đều bị phá hoại hoặc bị cháy hỏng. Hàng nghìn ha rừng bị phá trụi, 5.394ha đất canh tác bị hoang hóa, hơn 1 vạn trâu bò và 3 vạn con lợn bị bom đạn Mỹ giết

³UBHC tỉnh Quảng Bình (1961), *Báo cáo tại kỳ họp thứ 3 HĐND tỉnh khóa III về tổng kết tình hình thực hiện kế hoạch 3 năm 1958 - 1960*, Chi cục Văn thư lưu trữ tỉnh Quảng Bình, Hồ sơ 28.

chết. Hệ thống giao thông vận tải bị thiệt hại nặng nề. Hàng chục công trình thủy lợi, hàng trăm cơ sở sản xuất bị kẻ thù đánh phá hư hại mất khả năng hoạt động hoặc phải sửa chữa lớn. Cuộc chiến đấu đã tạm ngừng, nhưng người Quảng Bình vẫn phải đổ máu ngay trên quê hương mình vì hàng vạn quả bom, đạn của giặc Mỹ còn để lại. Điều đó nói lên sự quyết liệt trong cuộc chiến đấu mới của quân dân trong tỉnh. Cuộc chiến đấu để hàn gắn vết thương chiến tranh, ổn định đời sống, khôi phục và phát triển kinh tế - xã hội, tiếp tục xây dựng hậu phương vững mạnh và làm tròn nghĩa vụ với tiền tuyến trong một giai đoạn cách mạng mới”⁴.

Để có một nền tài chính phát triển bền vững và lành mạnh, đáp ứng yêu cầu của cuộc kháng chiến và công cuộc hàn gắn vết thương chiến tranh, khôi phục kinh tế, ổn định đời sống, đòi hỏi phải biết dựa vào dân, tranh thủ sự ủng hộ của nhân dân và huy động nguồn lực nhân dân xây dựng nền tài chính phát triển bền vững và lành mạnh.

Trong kháng chiến chống Mỹ cứu nước, Quảng Bình là địa bàn chiến sự vô cùng ác liệt, nhưng trong tình huống nào, nhân dân cũng đảm bảo cung ứng nguồn lực phục vụ cuộc chiến tranh nhân dân và chi viện cho chiến trường với khẩu hiệu: “Thóc không thiếu một cân, quân không thiếu một người”. Phong trào thi đua “Hai giỏi” (chiến đấu giỏi, sản xuất giỏi) với những khẩu hiệu thiết thực như “Lắp hố bom sản xuất, thâm canh”, “Tay búa tay súng, tay cày tay súng”... và đỉnh cao của tinh thần dựa vào dân để xây dựng nguồn lực tài chính phục vụ sự nghiệp kháng chiến chống

Mỹ chính là quyết tâm tụt tụt lương thực trong bất cứ hoàn cảnh nào của chiến tranh.

Trong thời kỳ thực hiện công cuộc đổi mới, thực hiện đường lối công nghiệp hóa, hiện đại hóa, các thành tố cốt lõi về hạ tầng cơ sở như “đồng - đồi - điện - đường - xưởng - trường - trạm - chợ” được gắn các chủ thể cộng đồng “xã - thôn - chi bộ - hộ - hợp - hội - đoàn”, theo phương châm: Nhà nước và nhân dân cùng làm. Nhờ vậy, các nguồn lực tài chính được huy động, một cách tối đa, đã góp nên diện mạo mới cho nền kinh tế - xã hội; tập trung nhất giai đoạn hiện nay là kết quả thực hiện Chương trình mục tiêu Quốc gia xây dựng nông thôn mới.

Chủ trương xã hội hóa tài chính ngày càng trở thành phong trào được các ngành, các cấp, toàn dân hưởng ứng thực hiện, huy động nguồn lực từ các thành phần kinh tế, của toàn dân, từ các nguồn hỗ trợ, từ nguồn vốn ngân sách, vốn vay thế chấp... đã góp phần quan trọng trong việc xóa bỏ bao cấp, giảm gánh nặng cho ngân sách. Kết quả của phong trào xóa đói giảm nghèo, từng bước nâng cao mức sống, thu nhập cho người dân, thực hiện dân giàu, nước mạnh, đã khẳng định làm tài chính phải dựa vào dân, do dân và cũng vì dân.

Cùng với nhiều bài học kinh nghiệm rút ra từ thực tiễn hoạt động xây dựng nền tài chính địa phương phát triển bền vững và lành mạnh, bài học dựa vào dân, huy động nguồn lực và sức mạnh của nhân dân đã mang lại những thành tựu rất đồ sộ của ngành Tài chính Quảng Bình qua 70 năm xây dựng và phát triển ■

⁴Thường vụ Tỉnh ủy - Đảng ủy, Bộ Chỉ huy Quân sự tỉnh (1994), *Lịch sử Quảng Bình chống Mỹ cứu nước 1954 - 1975*, tr.320.